

STANISŁAW WIDERSZPIL

SPRZECZNOŚCI INTERESÓW KLASOWO- -GRUPOWYCH A FUNKCJONOWANIE SYSTEMU POLITYCZNEGO

1. ZAWĘŻENIE DOTYCHCZASOWYCH BADAŃ NAD STRUKTURĄ I RUCHLIWOŚCIĄ SPOŁECZNĄ

Socjologowie zajmujący się strukturą i ruchliwością społeczną mają znaczny dorobek empiryczny i teoretyczny. W ostatnich latach doskonalily się techniki badawcze i – co szczególnie warte jest podkreślenia – zapoczątkowane i rozwinięte zostały badania porównawcze w przestrzeni i w czasie. Toruje sobie drogę historyczne podejście do problemu.

Niedostatkim dotychczasowych prac badawczych i ujęć teoretycznych w zakresie struktury i ruchliwości społecznej jest faktyczne pomijanie problematyki stosunków społecznych między różnymi, nierównymi pod względem pozycji, grupami społecznymi, niezorganizowanymi i zorganizowanymi. Stąd też poza polem widzenia jest kwestia sprzeczności interesów klasowych i grupowych, konfliktów społecznych, ich genezy i skutków, związku między strukturą, sprzecznościami i konfliktami a dynamiką rozwoju społeczeństw. Dotychczasowe badania i ich wyniki ujawniają takie lub inne przejawy nierówności socjalnych, przy czym badania na próbach reprezentacyjnych zwykle nie uwzględniają „grup biegunowych” – upośledzonych i uprzywilejowanych w różnych wymiarach; pozostaje na uboczu problem źródeł i skutków nierówności i sprzeczności społecznych, przejawiających się w konfliktach społecznych, w żywiołowych i zorganizowanych działaniach wielkich grup ludzkich. Pytania o przyczyny i skutki zróżnicowań społecznych prowadzą do badania związku wzajemnego między strukturą klasowo-warstwową i społeczno-zawodową a systemem ekonomicznym i politycznym (system sprawowania władzy ekonomicznej i politycznej).

Pomijanie w dotychczasowych badaniach tej doniosłej pod względem poznawczym i praktycznym problematyki jest m.in. rezultatem oderwania od

siebie i izolacji poszczególnych subdyscyplin socjologii. Trzeba sobie szczerze powiedzieć, że mamy jeszcze mało lub wcale nie mamy doświadczeń i wiedzy, jak należy empirycznie badać strukturę społeczną w kategoriach stosunków społecznych, sprzeczności grupowych i konfliktów. Dotychczas stosowane metody i techniki badawcze nie są dla takiego ujęcia wystarczające. Potrzebny jest także wysiłek intelektualny dla conceptualizacji tego typu badań. Użytecznymi kategoriami analitycznymi w badaniach struktury społecznej w perspektywie stosunków społecznych są niewątpliwie: „interes”, „sprzeczności interesów grupowych”, „konflikt społeczny”.

2. „INTERES”, „SPRZECZNOŚCI INTERESÓW GRUPOWYCH”, „KONFLIKT SPOŁECZNY” – JAKO KATEGORIE ANALITYCZNE

Badane wielokrotnie zróżnicowanie ról i pozycji jednostek i grup społecznych determinuje ich interesy – ów związek, jaki tworzy podmiot stosunków społecznych między swoją potrzebą a obiektem jej zaspokojenia. Proces produkcji i reprodukcji życia społecznego wywołuje wciąż nowe potrzeby, tworzy jednocześnie ciągły niedostatek przedmiotów służących do ich zaspokojenia. To prowadzi z kolei do konieczności stosowania różnych zasad dystrybucji. Determinantami i kryteriami dystrybucji są przede wszystkim stosunki własności. Te strukturotwórcze kryteria określają zakres udziału podmiotu w podziale, którego efekty uzewnętrzniają się w formie struktury społecznej na danym etapie rozwoju. Celem każdego działającego podmiotu, jednostek i grup społecznych – jest stworzenie dla siebie maksymalnie korzystnej sytuacji w dążeniu do osiągnięcia pożądanego dóbr. W dążeniu tym działający podmiot styka się z obiektywnym niedostatkiem dóbr, ale ich ograniczona podaż wynika także z zasad i polityki dystrybucji, z monopolistycznego dysponowania niektórymi zasobami przez określone grupy społeczne. Oba te czynniki wyznaczają interes podmiotu, są najogólniej ujętą podstawą sprzeczności interesów grupowych.

Tak więc interes możemy zdefiniować jako uwarunkowany stosunkami społecznymi (ekonomicznymi, politycznymi) związek łączący potrzebę z obiektem jej zaspokojenia. Celem tego związku, realizowanego przez podmioty stosunków społecznych, jest stworzenie maksymalnie korzystnej sytuacji w dążeniu do osiągnięcia dóbr, które występują w ograniczonych ilościach oraz dzielone są według zasad ukształtowanych w społeczeństwie na danym etapie rozwoju społecznego.

„Sprzeczność interesów grupowych” można zdefiniować jako sytuację, w której ze względu na ograniczoną ilość pożądanego dobra i ze względu na

sposób podziału, niemożliwe lub utrudnione jest zaspokojenie potrzeb jednostek i grup należących do danego układu społecznego.

„Konflikt społeczny” określam jako układ działań co najmniej dwóch stron mających na celu realizację przez każdą z nich jej interesów; wchodzi w grę nie tylko osiągnięcie pożądaných dóbr, lecz także zneutralizowanie, ograniczenie lub wyeliminowanie przeciwników. Działania te oparte są przede wszystkim na stosowaniu wobec siebie niekorzystnych sankcji (kar). Stanowią one walkę stron (jednostek i grup ludzkich) wyrosłą na podłożu sprzeczności, oporu i napięć psychospołecznych¹.

Sprzeczności są strukturalną cechą społeczeństw. Są one główną przyczyną konfliktów, których rozwiązanie jest niemożliwe bez usunięcia ich źródeł.

Sprzeczności interesów grupowych (w tej liczbie klasowych) uważane są tylko za jeden z typów sprzeczności społecznych. Jednakże socjologiczne badania zmierzają winny do zidentyfikowania sprzeczności interesów grupowych. One właśnie tworzą strukturę społeczną.

Konflikty można badać przy pomocy technik właściwych do badania zachowań i stanów świadomości. Trudniejsze jest badanie sprzeczności interesów grupowych. Przejawiają się one w różnej formie w rozlicznych sferach życia społecznego – w dziedzinie ekonomiki, polityki i kultury. Inaczej przejawiają się w sytuacjach „normalnych”, inaczej w „kryzysowych”, wchodzi też w grę różne podmioty sprzeczności (i konfliktu społecznego) – zbiorowości, instytucje, elity władzy².

3. PODSTAWOWE SPRZECZNOŚCI I KONFLIKTY SPOŁECZNE W SPOŁECZEŃSTWIE SOCJALISTYCZNYM ORAZ ICH ŹRÓDŁA

W społeczeństwach socjalistycznych można wyodrębnić sprzeczności „swoiste”, charakterystyczne tylko lub głównie dla danego systemu społeczno-ekonomicznego i politycznego (wraz z tymi, które wypływają ze względnej niedojrzałości systemu), sprzeczności stanowiące spuściznę po poprzednich ustrojach oraz te, które są niezależne od jednego tylko typu makrostruktury

¹ Por. J. M u c h a, *Konflikt społeczny jako kategoria teoretyczna analizy społeczeństwa socjalistycznego*, „Studia Socjologiczne” 1980, nr 1, s. 23; L. A. C o s e r, *The Functions of Social Conflict*, Glencoe-Illinois 1956, s. 8 oraz H. B i a ł y s z e w s k i, *Teoretyczne i metodologiczne problemy sprzeczności i konfliktów społecznych*, WSNS, Warszawa 1980, s. 33–34.

² Por. J. M u c h a, *Konflikt społeczny...*, *op. cit.*

i pojawiają się w różnych typach społeczeństw³. Najistotniejsze są sprzeczności swoiste dla systemu, swoiste dla realnych społeczeństw socjalistycznych. Ich głównym źródłem jest typ i forma własności podstawowych środków produkcji oraz filozofia i praktyka sprawowania władzy.

Własność środków produkcji w społeczeństwach socjalistycznych charakteryzuje się formalnym uspołecznieniem oraz wieloszczeblową, wielocentrową strukturą dysponowania środkami produkcji i produktami pracy (administracja przedsiębiorstw, zjednoczeń, ministerstw branżowych, rząd, komisja planowania, centrum polityczne). Realne uspołecznienie obejmowałoby, poza przejęciem przez państwo (nacionalizacja, konfiskata) środków produkcji i produktów pracy – podmiotową rolę załóg robotniczych w zarządzaniu gospodarką w przedsiębiorstwach i na innych szczeblach organizacji⁴ oraz zapewnienie wzrostu wydajności pracy poprzez postęp techniczno-organizacyjny, samorządność i humanizację pracy.

W centralistyczno-biurokratycznym modelu zarządzania gospodarką wpływ załóg robotniczych na użytkowanie środków produkcji i dysponowanie nimi był niewielki. Dysponowanie owymi środkami było monopolem i przywilejem przedstawicieli machiny biurokratycznej na różnych szczeblach. Na gruncie państwowej formy własności, w warunkach biurokratycznego modelu zarządzania gospodarką rodzą się konfliktogenne sprzeczności interesów między załogami robotniczymi a administracją różnych szczebli, między administracją różnych przedsiębiorstw a kierownictwem branż i Centrum, między Centrum a poszczególnymi branżami i regionami. J. Staniszkis mówi o sprzeczności interesów między „racjonalnością makrospołeczną” a „racjonalnościami lokalnymi” różnych typów⁵. Częstkowi dysponenci dążą do ograniczenia monopolu innych grup, do dysponowania ich częstką monopolu i do równoczesnego zachowania własnego przywileju⁶. Sprzeczności interesów grupowych dotyczą wreszcie sposobu podziału ograniczonych dóbr – począwszy od zasadniczej kwestii podziału dochodu narodowego na akumulację i spożycie, poprzez priorytety w rozdziale środków na inwestycje i różne dziedziny życia gospodarczego i społecznego, aż po odmienne koncepcje szeroko rozumianej polityki społecznej⁷

³ Por. S. W id e r s z p i l, *Refleksje nad rozwojem współczesnego społeczeństwa polskiego*, Warszawa 1979, s. 63 i nast.; a także J. M u c h a, *Konflikt społeczny...*, *op. cit.*, s. 30–31.

⁴ Por. W. I. L e n i n, *O „lewicowej” dziecinadzie i drobnomieszczaństwie*, Dzieła, t. 28, Warszawa 1954, s. 249, 325–326, 328–329.

⁵ J. S t a n i s z k i s, *Antynomie organizacji* (maszynopis), Warszawa 1979; podają za J. M u c h a, *Konflikt społeczny...*, *op. cit.*, s. 29.

⁶ Por. tamże.

⁷ Por. tamże.

W społeczeństwie socjalistycznym, w którym ośrodek dyspozycji ekonomicznej zbiega się z ośrodkiem dyspozycji politycznej, sprzeczności ekonomiczne i polityczne mają tendencje do nakładania się. Sprzeczności ekonomiczne mogą pojawić się, pogłębiać lub mogą być łagodzone i rozwiązywane w wyniku określonej polityki kierowniczych instytucji partii i państwa, w rezultacie funkcjonowania systemu politycznego.

Chciałbym zwrócić szczególną uwagę na wynikającą z formy własności i władzy politycznej dwoistą, wewnętrzną sprzeczną, pozycję robotnika w socjalistycznym przedsiębiorstwie. Robotnik jest, z jednej strony, pracownikiem najemnym, który w ramach umowy o pracę zobowiązany jest podporządkować się administracji przedsiębiorstwa, z drugiej strony jest formalnym współwłaścicielem upaństwowionych środków produkcji i jako członek panującej klasy robotniczej winien być współgospodarzem zakładu i współzarządzającym. Między tymi dwiema rolami istnieje sprzeczność, która przejawia się w sprzeczności interesów między robotnikami a administracją. W praktyce brak było sprawnych instytucji obrony interesów robotnika, jako pracownika najemnego, przed biurokratycznymi wypaczeniami administracji. Nie spełniały tej funkcji związki zawodowe, które nie były równorzędnym partnerem administracji, lecz często bywały na jej usługach. Brak też było skutecznych instytucji za pośrednictwem których realizowana byłaby rola robotników jako współgospodarzy. Powołany dla tej roli samorząd robotniczy tracił możliwość współgospodarzenia i reprezentowania interesów załóg; następowała deformacja formy samorządu, który stanowił bądź „parawan” dyrekcji w przetargach z administracją wyższego szczebla o wskaźniki planu, bądź też siłę nacisku na załogę w celu zapewnienia dyscypliny i intensyfikacji pracy.

Z formy własności środków produkcji i władzy politycznej oraz sposobu jej sprawowania wynika również dwoistość pozycji warstw zarządzających – menadżerów na różnych szczeblach hierarchii (aż do ministra branżowego włącznie). Z jednej strony są oni powiernikami państwa, które z założenia winno reprezentować interesy robotników, stąd też winni być rzecznikami interesów wytwórców, tj. podstawowych klas danego społeczeństwa, zwłaszcza zaś klasy robotniczej. Z drugiej strony, jak wykazuje doświadczenie, mają swoje specyficzne interesy, które polegają przede wszystkim na dążeniu do umocnienia własnej pozycji, do uzyskania jak największych premii i przywilejów; niektórzy ich przedstawiciele dążą *per fas et nefas* do osiągnięcia uprzywilejowanej sytuacji materialnej, do ułatwienia kariery swym dzieciom, niezależnie od ich zdolności i wkładu pracy, a także innym ludziom, których popierają. Stąd bierze się klikowość, kumoter-

stwo i inne zjawiska patologiczne⁸. Sprzeczność pozycji społecznej menedżerów oraz sprzeczności ich interesów i innych grup społecznych wynikają również z wieloszczeblowej struktury własności i ośrodków dyspozycyjnych, na co jako jedna z pierwszych zwróciła uwagę J. Staniszkis. Administracja przedsiębiorstw i branż ma być, z jednej strony, reprezentantem państwa, a właściwie rządu, wobec przedsiębiorstw, z drugiej strony – przedstawicielem interesów przedsiębiorstw i branż wobec rządu. W tej dwoistości roli administratorów jasniej określona jest, jak dotąd, rola reprezentanta interesów branży (przedsiębiorstwa), które praktycznie utożsamiane są z jej własnymi interesami niż, rola przedstawiciela interesów ogólnopaństwowych czy ogólnospołecznych. Teoria i praktyka organizacji wskazuje, że jeśli danej jednostce organizacyjnej lub danej pozycji przypisane są dwie role, z których jedna jest jasno określona (w danym przypadku – rola kierownika przedsiębiorstwa lub branży), a druga określona jest mniej precyzyjnie (realizacja interesu ogólnospołecznego) – to funkcja jasno określona przekreśla funkcję ujętą ogólnie⁹. Mimo silnej centralizacji zarządzania gospodarką Centrum gospodarcze nie stanowiło „całości zorganizowanej”, lecz było rozsadzane od wewnątrz siłami reprezentującymi interesy partykularne branż i regionów, działającymi często dysfunkcjonalnie i godzącymi w interesy grup słabszych ekonomicznie i mających mniejszą „siłę przebicia”. Najwyższe Centrum skupiające dyspozycję ekonomiczną i polityczną, chcąc całkowicie kontrolować gospodarkę i inne dziedziny życia społecznego, likwidując mechanizmy ekonomiczne i samoregulatory, praktycznie traciło kontrolę nie tylko nad realnymi procesami społeczno-gospodarczymi, ale nawet nad instytucjami, które samo stworzyło. Tak więc powstało pole dla gier organizacyjnych różnych branż i regionów oraz dla woluntarystycznych decyzji¹⁰. Osiągnięte efekty gospodarcze i społeczne są w takiej sytuacji wypadkową ścierania się zróżnicowanych i sprzecznych interesów, wśród których najważniejszą rolę odgrywają interesy strategicznych branż i regionów, których niezadowolenie mogłoby zagrozić stabilizacji systemu i rządzącej elicie¹¹.

⁸ Pisałem o tym m.in. w książce: *Przeobrażenia struktury społecznej w Polsce Ludowej*, Warszawa 1979, s. 97 i nast.

⁹ Por. S. Kowalski, *Minister w podwójnej roli?*, „Problemy Ekonomiczne” marzec 1981, s. 25–27.

¹⁰ J. Staniszkis, *Układ sił społecznych a szanse racjonalizacji gospodarki*, „Problemy Ekonomiczne”, marzec 1981, s. 22–23.

¹¹ Por. H. Szostkiewicz, *Różnice i sprzeczności interesów w strukturze organizacji gospodarczych życia społecznego*, [w:] *Sprzeczności interesów a problemy organizacji życia społecznego*, WSNS, Warszawa 1981, s. 22 i nast.

Jak stwierdziłem, drugim, obok określonej formy własności i sposobu jej realizacji, głównym źródłem konfliktogennych sprzeczności jest system sprawowania władzy, który można by określić mianem centralistyczno-biurokratycznego lub autokratycznego, opartego na dogmatycznej filozofii rządzenia. System ten ukształtował się w Polsce w końcu lat 40. i mimo różnych modyfikacji przetrwał w istocie do dnia dzisiejszego. W systemie tym kierownicza rola partii, która niezbędna jest w społeczeństwie budującym socjalizm, utożsamiana była z bezpośrednim rządzeniem. W praktyce rozumiana była jako sprawowanie władzy nie oparte na autentycznie partnerskich stosunkach, dialogu i współpracy z innymi stronnictwami w ramach FJN, samorządowymi i samodzielnymi związkami zawodowymi i innymi organizacjami społecznymi oraz ze środowiskami reprezentującymi różne światopoglądy. Odwrócone też były zależności i podporządkowania między wybieralnymi ciałami uchwałodawczymi a aparatem wykonawczym. W strukturze organów państwowych zaznaczała się również supremacja organów wykonawczo-zarządzających nad organami przedstawicielskimi. Brak było autentycznej kontroli społecznej nad działalnością władz, zwłaszcza rządu i instytucji rządowych. Wadliwa była polityka kadrowa, nikły był udział bezpartyjnych w aparacie rządzenia.

W rezultacie przedstawionych skrótowo deformacji systemu politycznego brak było jawnego, legalnie i trwale wmontowanego w system polityczny sposobu artykulacji interesów, czyli wyrażania i odbioru interesów poszczególnych grup i sił społecznych, adekwatnego do aktualnego etapu rozwoju społecznego. Jak wspomniałem, w sytuacjach „normalnych” terenem sprzeczności, zakulisowych gier i konfliktów były różnego rodzaju instytucje gospodarcze, będące częściowym dysponentem własności państwowej, a także instytucje administracyjne, polityczne, kulturalne różnego rodzaju i szczebla. Instytucje te wywierają nacisk na Centrum, w celu uzyskania jak największych środków na inwestycje i inne cele, domagają się wyjątkowego traktowania („preferencji”, „priorytetów”), przywilejów płacowych i najkorzystniejszego dla siebie udziału w dystrybucji deficytowych dóbr. Z drugiej strony ekipy rządzące „kupowały” sobie poparcie całych branż i regionów poprzez nieprzemyślane decyzje dotyczące prestiżowych inwestycji i poprzez preferencyjną politykę dochodów.

Analiza przyczyn kryzysów i wielkich konfliktów społecznych, które miały kilkakrotnie miejsce w historii powojennej Polski (1956, 1970, 1980) wykazuje, że ich ekonomiczną podstawą były wadliwe proporcje w podziale dochodu narodowego na akumulację i spożycie, w nakładach na produkcję środków produkcji i produkcję środków konsumpcji i sferę usług oraz w strukturze gałęziowej gospodarki. Były one rezultatem woluntarystycznych decyzji w procesie planowania

i zarządzania. Powtarzalność woluntarystycznych działań każe poszukiwać ich źródeł nie tylko i nie tyle w cechach osobistych przywódców (choć i one nie są bez znaczenia), ile w mechanizmach społeczno-politycznych powodujących, że mogą być podejmowane decyzje nie zapewniające formułowania i realizacji celów zgodnych z potrzebami społecznymi.

Brak uzgodnienia priorytetów polityki społeczno-gospodarczej z rzeczywistymi potrzebami społeczeństwa na drodze jawnej i instytucjonalnej artykulacji potrzeb i interesów oraz porozumienia z odpowiednimi organizacjami reprezentującymi podstawowe siły społeczne był właśnie wynikiem i przejawem autokratycznego stylu sprawowania władzy.

4. PROBLEM ARTYKULACJI INTERESÓW I KIERUNKÓW REFORMY POLITYCZNEJ I GOSPODARCZEJ

J. Wiatr nazywa proces właściwego rozwiązywania sprzeczności występujących w społeczeństwie socjalistycznym „optymalnym kompromisem”¹². Chodzi tu o taki sposób rozwiązywania owych sprzeczności, który: a) zaspokaja możliwie największą ilość odmiennych interesów w największym stopniu, b) narusza możliwie najmniejszą ilość interesów i w stopniu najmniejszym, c) maksymalnie redukuje istniejący konflikt¹³. Warunkiem skutecznej realizacji takiej koncepcji jest wypracowanie odpowiedniego systemu artykulacji interesów. Chodzi o to, aby istniejące różnice interesów mogły ujawniać się w sposób legalny, trwale włączony w system społeczno-polityczny – w ramach systemu przedstawicielskiego, organizacji politycznych, organizacji związkowych i innych autonomicznych organizacji, poprzez kompromisowe umowy społeczne wynegocjowane między siłami społecznymi i organami Państwowymi. Funkcjonowanie różnych instytucji, organizacji i całego systemu społeczno-politycznego winno stwarzać jednostkom i grupom społecznym możliwości indywidualnego i grupowego dochodzenia swoich interesów. Chodzi przeto o radykalną reformę systemu społeczno-politycznego i systemu zarządzania gospodarką, w szczególności – wyliczając sprawy w telegraficznym skrócie – o konsekwentne stosowanie zasady demokracji wewnątrz partii, przywrócenie właściwych zależności między instytucjami uchwałodawczymi i wykonawczymi wewnątrz partii i w systemie państwowym; redefinicję zasady przewodniej roli partii w stosunku do apa-

¹² J.J. Wiatr, *Przyczynek do zagadnienia rozwoju społecznego formacji socjalistycznej*, Warszawa 1979, s. 226.

¹³ Tamże.

ratu państwowego, organów przedstawicielskich i organizacji społecznych – przy uznaniu autonomiczności i samorządności organów przedstawicielskich i organizacji społecznych (w szczególności znaczenie w aktualnej sytuacji ma partnerska współpraca między partią i niezależnym ruchem związkowym „Solidarność”); zróżnicowanie metod sprawowania kierowniczej i hegemonicznej roli partii w różnych sferach jej działalności; rotację na kluczowych stanowiskach w aparacie partyjnym i w organizacjach społecznych, zlikwidowanie zawodowości w tych dziedzinach; wprowadzenie zasady niekumulowania i nienakładania się funkcji partyjnych, państwowych i związkowych; przywrócenie właściwej rangi organom przedstawicielskim jako organom władzy państwowej; jasno formułowane kryteria oceny i zasad odpowiedzialności na wszystkich szczeblach kierowania i zarządzania; rozwijanie samorządności pracowniczej i powiązanie jej ze zwiększeniem samodzielności jednostek gospodarczych. Reforma systemu społeczno-politycznego wiąże się nierozdzielnie z reformą gospodarczą, której realizacja winna stworzyć ekonomiczną podbudowę demokratyzacji systemu politycznego. Stanowić ma ona jedną z istotnych przesłanek pełniejszego wykorzystania potencjału produkcyjnego wytworzonego w Polsce Ludowej oraz przezwyciężenia kryzysu społecznego i gospodarczego, w jakim znalazła się Polska u progu lat 80. W rezultacie dokonania reformy gospodarczej i politycznej powinna nastąpić zmiana układu stosunków między centralnymi organami władzy i administracji państwowej z jednej strony, a przedsiębiorstwami i ich załogami oraz terenowymi organami władzy i administracji – z drugiej strony. Główna idea tej reformy to skojarzenie strategicznej roli planowania centralnego ze zwiększeniem samodzielności i samorządności przedsiębiorstw.

Reforma gospodarcza i polityczna powinna stworzyć przesłanki i mechanizmy umożliwiające ludziom pracy sprawowanie zwierzchniej kontroli nad całym procesem zarządzania w skali zakładu, regionu i kraju. Ważną rolę w ujawnianiu różnych interesów i w ustalaniu tego, co stanowi interes ogólnospołeczny, w procesach podejmowania istotnych decyzji winien odgrywać system informacji oparty na jawności życia publicznego. Istotną funkcję w kierowaniu procesami społecznymi mają do spełnienia nauki społeczne, badające ludzkie zachowania, a więc ekonomia, socjologia, psychologia. Mogą one rozpoznawać i w porę ujawniać sprzeczności i narastające konflikty społeczne w celu ich optymalnego rozwiązywania w interesie ogólnospołecznym, zwłaszcza zaś w interesie grup upośledzonych i bezbronnych.

5. ZNACZENIE PODEJŚCIA DO STRUKTURY SPOŁECZNEJ W KATEGORIACH SPRZECZNOŚCI INTERESÓW GRUPOWYCH I ICH ZWIĄZKI Z SYSTEMEM POLITYCZNYM I EKONOMICZNYM

Rozważana przeze mnie perspektywa badawcza może mieć znaczenie dla głębszego poznania i zrozumienia funkcjonowania systemu ekonomicznego i politycznego oraz mechanizmu podejmowania ważnych decyzji, służyć też może dla wyjaśnienia przyczyn i skutków „otwartości” lub „blokady” ruchliwości społecznej, kształtowania się różnych grup interesów i ugrupowań politycznych. Pozwoliłaby na bardziej całościowe ujęcie procesu społecznego i na wzbogacenie teorii struktury społecznej. Badania prowadzone w tej perspektywie i we wspomnianych kategoriach umożliwiają zrozumienie wad w systemie sprawowania władzy i zarządzania gospodarką i mogą być naukową podstawą dla reformatorskich działań mających na celu usprawnienie systemu politycznego, dla demaskowania zakulisowych działań elit i grup nacisku, dla realizacji postulatu jawności życia społecznego, zwłaszcza politycznego.

Stanisław Widerszpil

CONTRADICTIONARY CLASS/ GROUP INTERESTS AND A POLITICAL SYSTEM

(Summary)

The adopted research perspective perceives a conflict of group interests and social conflict as a foundation for the political system in a socialist society. The above perspective facilitates the analysis of the situation in Poland obscured due to the lack of public and legitimate ways of interest articulation.